

David Brown

Zdrava crkva: Praktični priručnik za revitalizaciju crkve

Zagreb: Savez baptističkih crkava u RH, 2023., str. 253

U izdanju Saveza baptističkih crkava RH krajem 2023. godine nova je knjiga Davida Browna osvježila hrvatsko tržište, *Zdrava crkva: Praktični priručnik za revitalizaciju crkve*. Autor je rođen u Engleskoj, ali velik dio svoga rada i iskustva u revitalizaciji stekao je u radu s crkvama u Francuskoj. Njegova knjiga donosi nam dosta analiza o stanju crkava u Europi, prožeta je svjedočanstvima vođa iz različitih crkava i zemalja te u konačnici nudi kvalitetnu strategiju za revitalizaciju crkve. *Zdrava crkva* prožeta je idejom „okupljene crkve” i „raspršene crkve”.

U uvodu autor adresira kome je ova knjiga prvenstveno namijenjena, „za zajednice koje se muče”. To su crkve koje „trebaju novi život, život koji kršćane potiče na zajedništvo s Bogom iz dana u dan, a da je ipak privlačno ljudima koji su izvan crkve”. Prema autoru, prvo je potrebna vizija koja uzima Božju riječ ozbiljno i prati tri aspekta života kršćanina: 1) duhovni aspekt (voljeti Boga svim svojim srcem, dušom umom i snagom); 2) kongregacijski aspekt naših života (voljeti jedni druge kao vjernici); 3) društveni aspekt naših života (voljeti svoje susjede u današnjem kontekstu). Drugo, autor naglašava da ne postoje brza rješenja, već da treba proći kroz cijeli proces koji treba raditi korak po korak, ustrajno gledajući na cilj.

Prvo poglavlje donosi autorovu priču o revitalizaciji, u kojoj možemo dosta upoznati autora i njegov životni put. Istraživanja koja je provodio pokazuju da je samo 10-15 % crkava bilo zdravo i razmnožavalo se dok su ostale crkve na mjestu početka opadanja ili su već na putu k tome; 70-75 % crkava bilo je na vrhuncu ili u opadanju; 10-15 % crkava bilo je u opasnosti ili blizu rizika nestanka. Autor se čvrsto ne slaže s nekima koji tvrde da je „lakše započeti novu crkvu nego uskrsavati staru” te nam odaje svoj razlog pisanja ove knjige o revitalizaciji. Već na samome početku autor daje svoju definiciju zdrave crkve, koju kroz cijelo djelo ponavlja nekoliko puta: „Zdrava je crkva zajedništvo vjernika, otkupljenih kroz evanđelje, koji uče ljubiti Boga svim svojim srcem, svom svojom dušom, svim svojim umom, svom svojom snagom (Mk 12,30) i voljeti ljude (Mk 12,31) u njihovom kulturološkom kontekstu.”

U drugom poglavlju autor prezentira potrebu za revitalizacijom jer nitko neće ništa poduzeti ako ne shvati da postoji problem. Navodi tri pokazatelja koji su očiti u mnogim crkvama: 1) proračun se okrenuo prema unutra, usredotočen na održavanje i udobnost članova; 2) crkva vođena preferencijama, tj. crkva kakva se nama sviđa; 3) „Veliko poslanje” postaje „veliko neslanje”. To nam ukazuje

na opasnost da bi sljedeća generacija mogla potpuno izgubiti evanđelje iz vida jer kako autor kaže, postoji „amnezija u pogledu samog evanđelja”, odnosno: „Ukratko rečeno, vizije više nema. Crkva više ne živi, nego samo funkcionira.” Kao zdravstveni pregled navodi znakove na koje treba obratiti pozornost, koji ukazuju na potrebu revitalizacije, a za koje vjerujem da je vrijedno spomenuti ih:

- kršćani se više ne usuđuju pozivati ljude izvan crkve jer je njezina kultura postala potpuno nedostupna neupućenima
- smanjuje se broj ljudi koji posjećuju crkvu
- prosječna dob članova crkve raste
- češće se govori o strukturama i aktivnostima nego o životu u Kristu
- obiteljske dinastije upravljaju crkvom i praktički onemogućuju pridošlicama sudjelovanje u vodstvu
- zavladao je kultura neizgovorenih tabua tako da postaje nemoguće dovesti u pitanje bilo što u životu crkve
- postoji otpor promjenama, čak i manjim promjenama
- ukorijenila se kultura trijumfalizma: sve je u redu, svi problemi dolaze iz „svijeta” i čini se da ljudi ne cijene ono što crkva radi.

Treće se poglavlje bavi biblijskim temeljima za revitalizaciju, pronalazeći uzorke u Starom i Novom zavjetu, a u četvrtom poglavlju autor se bavi pitanjem kako izgleda zdrava crkva. U svome dijagramu zdrave crkve, koji nudi kao alat za one koji se žele baviti revitalizacijom u svojoj crkvi, upućuje na dva aspekta života crkve koji su podjednako važni. On ih naziva: „Okupljena crkva”, aludirajući na duhovni rast i obuku te nedjeljna bogoslužja koja će crkvu učiniti privlačnom, i s druge strane „Raspršena crkva” što se odnosi na crkvu u misiji.

Revitalizacija će se dogoditi samo ako se crkveno vodstvo tome posveti. Peto se poglavlje bavi idejom početka revitalizacije i naglasak je na tome da je vodstvo crkve ključni čimbenik u promjeni, a nažalost može biti i ključan kao prepreka bilo kakvim promjenama. Preduvjet je priznati da problem postoji. Da bi se vođe i članovi crkve posvetili donošenju promjena, autor glavnim čimbenikom smatra to da shvate kako će bol ako ostanu isti biti veća od boli promjene te nas provodi kroz osam koraka uključenih u upravljanje promjenama:

1. stvoriti osjećaj hitnosti
2. okupiti tim koji će voditi proces
3. razviti viziju i strategiju za promjenu
4. komunicirati tako da ljudi razumiju i pridržavaju se vizije
5. uključiti što više ljudi
6. napraviti kratkoročna postignuća
7. ustrajati
8. stvoriti novu kulturu.

Šesto nas poglavlje uvodi u proces, tj. razvoj strategije. I ako autor nudi više opcija kako procijeniti stanje crkve, postoje samo dva aspekta kako napraviti strategiju za promjene: 1) zajedno procijeniti stanje crkve; 2) usvojiti realnu i poticajnu biblijsku viziju zdrave crkve i raditi na strategiji za promjenu. U ovome su poglavlju izuzetno praktična rješenja za one timove koji se žele baviti revitalizacijom i možemo zaključiti da je jedan od ključnih koraka koje nudi autor.

U sljedeća četiri poglavlja autor se bavi društvenim dimenzijama revitalizacije. U sedmom poglavlju tema je zajednica, poboljšanje odnosa unutar crkve. Za kvalitetne odnose u crkvi ključni su oprostjenje i ljubav. Za ljubav prema drugima potrebno je vrijeme za slušanje, ohrabivanje i činjenje dobrog jedni drugima, tri glagola koja nalazimo u Novom zavjetu.

U osmom poglavlju nastavlja se evangelizacijom kao sljedećom društvenom dimenzijom, što bi značilo poboljšanje odnosa s nekršćanima. Poboljšati odnose znači učiti se povezivati, što bi značilo, učiti kako činiti dobro, kako častiti Krista i kako odgovoriti ljudima koji nam postavljaju pitanja. A takvo što zahtijeva poznavanje Biblije i poznavanje današnje kulture.

Deveto poglavlje, kao cilj općedruštvene dimenzije revitalizacije, navodi kako poboljšati kontekstualizaciju crkve, u kontekstu prihvatljivosti. Biti kulturno svjestan znači da crkva može izgledati drukčije u različitim zemljama ili čak različitim regijama iste zemlje. Autor navodi da se kulturni kontekst Europe mijenja, da su ljudi izgubili svoje korijene, vrijednosti koji proizlaze iz kršćanstva, tako da ne možemo nastaviti zamišljati kako će način na koji smo radili stvari i način na koji smo objašnjavali stvari u crkvama prije pedeset godina imati utjecaj na današnje ljude. On zagovara da crkva treba pomoći kršćanima da žive u ovome suvremenom svijetu kako bi mogli razvijati maštovite, pionirske metode evangeliziranja. Kontekstualizacija je neophodna, a to znači biti blisko povezani s kulturom, ali u isto vrijeme ukorijenjeni u Kristu.

Autor u desetom poglavlju nastavlja s općedruštvenom dimenzijom revitalizacije i poziva crkvu na prilagodljivost. Za jedan od primjera prilagodljivosti autor postavlja pitanje koje je najbolje vrijeme za sastanke tijekom tjedna. Svijet se mijenja, postaje virtualan i moramo biti svjesni da u svijetu ljudi imaju previše prilika i izbora. Je li crkva danas dovoljno kreativna da odgovori na izazov ovog vremena? Autor poziva na razumijevanje mlađih generacija i da učimo od njih te ako uistinu želimo revitalizaciju, moramo znati kako ljudi razmišljaju danas te kako najbolje možemo utjecati na njih. Zašto se trebamo kontekstualizirati?

1. Da bismo pomogli kršćanima živjeti živote u suvremenom svijetu, nositi se s izazovom današnjice u svjetlu Biblije.
2. Da bismo pomogli kršćanima da žive u svijetu koji je paralelan s ostatkom stanovništva, ali ne toliko različit da postane teško graditi mostove s ljudima oko sebe i identificirati se s potrebama društva izvan crkve.

U jedanaestom i dvanaestom poglavlju autor se fokusira na duhovnu dimenziju revitalizacije i njen je cilj poboljšati duhovno zdravlje crkve. To čini: a) stavljanje evanđelja u središte našega duhovnog života, b) štovanje Boga s osjećajem divljenja, poštovanja i kreativnosti na način koji je dostupan i nekršćanima, c) žarku molitvu. On navodi da crkva mora paziti na opasnosti od legalizma (nametanja određenih načina obavljanja stvari) i rutine (obavljanja stvari uvijek na isti način). Kao rješenje nudi se ponovno fokusiranje na Boga da ga bolje upoznamo i da naš život u ovome svijetu bude za njega. Ako to uistinu radimo, rezultat bi trebao biti vidljiv u dvama aspektima, izgradnji kršćanina unutar zajednice i povezivanju s nekršćanima u svjetlu donošenja evanđelja.

U dvanaestom poglavlju učenstvo u zdravoj crkvi još je jedan aspekt duhovne revitalizacije. Autor ukazuje da u „okupljenoj crkvi” učimo ljubiti Boga i ljude. Riječ „učenik” znači onaj koji uči, a ključ je revitalizacije da pojedinci unutar nje trebaju biti učenici. Iz „okupljene crkve” gdje smo svi učenici, (bez iznimke) smo pozvani učiti i naučiti te ići i voljeti druge, a što autor naziva „raspršenom crkvom”. U biti autor predlaže da se cijela duhovna dimenzija može obuhvatiti četirima glavnim temama: 1) štovati Boga (voljeti Boga); 2) vjerovati Bogu; 3) poslušati Boga (voditi dobru borbu); 4) voljeti druge (činiti dobro ljudima koje Bog dovodi u moj život).

Autor zadnja četiri poglavlja posvećuje implementaciji vizije. Tako da je u trianaestom poglavlju tema „početak pokreta”. On predlaže da tim koji je odgovoran za revitalizaciju mora napraviti hrabru analizu stanja crkve i postići dogovor o početnoj strategiji koju će predložiti crkvi. Ta strategija za promjene, za prvu godinu treba sačinjavati, po autorovu mišljenju, društvenu i duhovnu dimenziju plana. Nudi se praktičan prijedlog s četirima aspektima pokretanja procesa revitalizacije: 1. komunicirati tako da ljudi razumiju i pridržavaju se vizije i strategije za promjenu; 2. uključiti što više ljudi; 3. ostvariti kratkoročna postignuća; 4. ustrajati.

U četrnaestom poglavlju autor govori o potrebi da se radi na trajnoj promjeni, a to uključuje vodstvo. Kao prvo, vođe bi trebali naučiti kako ljudi funkcioniraju. Drugo, važno je razumjeti vlastitu kulturu i kao treće, poziva vođe da pokušaju razumjeti proces donošenja odluka u svojoj crkvi. Trajna promjena uvijek znači postavljanje dobrog vodstva i sustava donošenja odluka.

Petnaesto poglavlje odgovara na pitanja o ideji okupljene i raspršene crkve kako bi se donijelo odgovore na određen broj nesporazuma i pokušaj da se razjasne neki aspekti modela. Tako da nalazimo pojašnjenja o ideji „raspršene crkve” koja se upotrebljava kako bi pojasnila život kršćanina izvan crkve. Zatim nalazimo pojašnjenje o „vidljivosti” unutar triju aspekata, vidljivost zgrade, vidljivost odnosa unutar zajedništva vjernika i vidljivost u životu kršćanina kao raspršene crkve. Nadalje, pod društvenim djelovanjem mora se razmišljati o relevantnom mjestu okupljanja raspršene crkve u dvama područjima - evangelizaciji, što je primarni

poziv crkve i društvenom djelovanju ili utjecaju da bi se to izrazilo. U nastavku autor još odgovara na dva pitanja, o evangelizaciji i tiče li se raspršena crkva samo pojedinca.

Zadnje poglavlje donosi sažetak u pet čimbenika koji bi trebali pomoći da ozdravi mjesna crkva:

- *vizija*. Vizija zdrave crkve, odobrena od članova crkve, temelj je cijelog procesa.
- *motivacija*. Razumijevanje i prihvaćanje vizije važno je za motiviranje članova crkve da rade na akcijskom planu i da nastave napredovati kroz cijeli proces.
- *strategija*. Tim za revitalizaciju mora sastaviti neku vrstu akcijskog plana ili strategije za promjenu uz aktivno sudjelovanje crkve.
- *učeništvo*. Srž je akcijskog plana učeništvo u društvenim, općedruštvenim i duhovnim područjima. Ovdje se raspiruje vatra promjene.
- *umrežavanje*. Ovo se odnosi na vrste obuka izvan crkve.

Autor nas na kraju podsjeća kako je za revitalizaciju važno da su uključena tri istodobna aspekta: duhovni, društveni i općedruštveni te da bi se izbjeglo vraćanje u stare rutine, strateški bi se plan trebao odvijati u tri faze: 1. misija crkve (dugoročni razlog njezina postojanja); 2. vizija za određeni period, tamo gdje želimo doći unutar određenog vremena; 3. strateški plan, ono što praktično možemo učiniti da bismo postigli viziju crkve.

Knjiga *Zdrava crkva* dolazi u pravo vrijeme kada su mnoge crkve suočene s velikim promjenama u svijetu i u svome okružju te donosi poticaj u vezi s pitanjem koje visi u zraku, jesmo li spremni donijeti odgovor novoj generaciji. Opet, s druge strane, oni koji imalo misle o nekoj potrebi za promjenom, nalaze se u nedostatku ideja i stručnosti za promjene koje su crkvi nužno potrebne, a ova knjiga donosi dobre ideje i razrađenu strategiju. Svakom pastoru, vođi, pa i vjerniku ova knjiga može biti na ohrabrenje, *progledati* na crkvu u drukčijem svjetlu, očima nade da ne trebamo stvarati neku novu crkvu, već da postoji nada i način da zajedno učinimo crkvu relevantnom našem vremenu, koja raste, a da to nije prelijevanjem članova iz jedne u drugu crkvu. Autor ne uzima previše prostora razmišljanjem o vodstvu u crkvi, što ostavlja takvo pitanje otvorenim, može li se revitalizacija dogoditi, a da se zadrži isti model vodstva. Spominje se timski rad i različiti darovi uključeni u vodstvo, ali nameće se pitanje je li to dovoljno objašnjeno tako da bi vodstvo razumjelo do kakvih promjena treba doći u modelu vodstva. Čitajući ovu knjigu, čitatelj može dobiti dojam kako autor, prema onoj narodnoj izreci, zagovara pristup: „Riba smrdi od glave, ali se čisti od repa.” Je li pisac namjerno izostavio ovo područje, pokušavajući što prihvatljivije i blaže ponuditi ideju o revitalizaciji? To će nam ostati nepoznanica. Ali s druge strane, ova je tema toliko atraktivna da bi bilo dobro razmotriti potrebu uključivanja ovakvog predmeta u

teološko obrazovanje budućih vođa i stvaranja stručnoga kadra za revitalizaciju crkve. Sekularno vodstvo koje ne uključuje duhovne aspekte razvilo je stručni kadar koji pomaže razvoju i napretku. Tako da i denominacije po ovom uzorku mogu stvoriti tim ili timove koji bi mogli pomagati u revitalizaciji crkve. Autor pri kraju svoje knjige ohrabruje da se iskorači u promjene ističući kako je najgori mogući scenarij taj da crkva odluči ne ulaziti u proces revitalizacije. Sa svim svojim prednostima, a i nedostacima, ova je knjiga dobar materijal na našem području koja je vrijedna čitanja, studiranja i primjenjivanja.

Bernard Mikulić

Taras Barščevski

Aktualne teme biblijske teologije

Zagreb: Kršćanska sadašnjost, 2023., str. 138

Aktualne teme biblijske teologije knjiga je katoličkog teologa i bibličara dr. Tarasa Barščevskog koju je objavila Kršćanska sadašnjost 2023. godine i predstavlja zbirku od pet izlaganja koja je autor održao na raznim skupovima u razdoblju od 2017. do 2021. godine. Teme kojih se autor dotiče su: briga za stvorenje i razvoj, umjetna inteligencija, migracije, demografija i nepotizam, a u knjizi su smještene u dvije cjeline.

Prva cjelina koja nosi naslov „Uloga čovjeka u Božjem naumu stvaranja” sadrži dva poglavlja. Prvo poglavlje „Briga za očuvanje i razvoj zemlje. Počinak sedmog dana – jamstvo sigurnog razvoja zemlje” usmjereno je na razmatranje onoga što Sveto pismo govori o ulozi čovjeka u razvoju zemlje kroz prizmu dviju velikih tema: stvaranja i počinka. Osvrćući se na stvaranje, u uvodnom dijelu poglavlja autor na početku govori kako Bog čovjeku nije samo dao nalog da „očuva” zemlju, nego i da ju „razvije”. No u želji da podigne standard i kvalitetu življenja, čovjek izlaže opasnosti ekološki sustav te potencijalno ugrožava opstojnost budućih naraštaja. Iako pojam „razvoj” nosi u sebi pozitivan smisao (razvoj kao promjena nabolje), autor ističe kako ne samo da postajemo svjesni negativnih posljedica različitih „razvoja” za ekologiju ili čovječanstvo, već smo svjedoci kako nas oni dovode do još većeg otuđenja i izolacije čovjeka te čitavog niza drugih negativnih posljedica.

Autor nadalje raspravlja o nalogima koje Bog daje čovjeku u Postanku 1 i 2. Što se tiče pojmova „vladati” i „podložiti” iz Postanka 1, autor ističe kako oni zapravo govore o miroljubivoj i nenasilnoj vladavini koja iskazuje veliku brigu za život u odnosu na životinjski i biljni svijet, tj. biljni svijet i prirodu. Osvrćući se na narod Izraela koji u Egiptu ima iskustvo blagoslova, plodnosti, množenja i napuštivanja odražavajući na taj način stvaralački blagoslov dan čovjeku u Postanku